

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного
кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією)
положень книги першої»
*(реєстр. № 14056 від 21.09.2025)**

***Анотація:** Інформаційна довідка містить результати аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги першої», спрямованого на створення сучасної, внутрішньо узгодженої та ефективної юридичної основи для регулювання приватних відносин.*

***Ключові слова:** приватні відносини, приватне право, фізична особа, опіка та піклування, юридична особа, корпоративне товариство, підприємницький кооператив, установа, об'єкти приватних відносин, договори, правочини, позовна давність.*

I. Вступ

Проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги першої» (реєстр. № 14056 від 21.09.2025) (далі – законопроект) підготовлено на основі Концепції оновлення цивільного законодавства України, розробленої робочою групою, склад якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 650. Згідно з пояснювальною запискою метою законопроекту є системне оновлення загальних засад та інститутів приватного (цивільного) права, закріплених у книзі першій Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), задля створення сучасної, внутрішньо узгодженої та ефективної юридичної основи для регулювання приватних відносин. Рекодифікація положень книги першої охоплює як концептуальні зміни, так і фрагментарні корегування, які усувають прогалини й неузгодженості. Основні зміни запропоновані у таких сферах: загальні засади та джерела приватного права, суб'єкти приватних відносин, об'єкти приватних відносин, договори та інші правочини, представництво, строки і позовна давність.

II. Основна частина

За результатами аналізу положень законопроекту, підтримуючи його прийняття, вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

1. В абзаці другому частини першої статті 42 ЦК України (у редакції законопроекту) у переліку осіб, які можуть подати заяву про поновлення цивільної дієздатності, пропущено саму особу, визнану недієздатною. У частині четвертій статті 300 Цивільного процесуального кодексу України така особа зазначена і це відповідає європейським підходам до кращого захисту прав недієздатних. Тому, на наш погляд, потрібно в пропонованому законопроекті абзаці другому частини першої статті 42 ЦК України додати особу, визнану недієздатною.

2. В Україні діє спеціальний нормативно-правовий акт, який регулює відносини неплатоспроможності та процедури банкрутства – Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ). У цьому Кодексі визначено терміни, що застосовуються у правовідносинах неплатоспроможності/банкрутства. Тому термінологія законопроекту, а отже й оновленого ЦК України стосовно цих відносин повинна співпадати з термінологією КУзПБ. У статті 48¹ ЦК України (у редакції законопроекту), як і чинного ЦК України, вжито термін «процедура задоволення вимог кредиторів», але в КУзПБ ця процедура називається «погашення боргів боржника» (частина перша статті 1, частина друга статті 6, стаття 130 та ін. цього Кодексу). Тому вважаємо, що відповідну правку необхідно внести в законопроект.

3. У частині шостій статті 99¹ ЦК України (у редакції законопроекту) чітко зазначається положення про філію або представництво юридичної особи, це відповідає практиці та визначено в частині третій статті 95 чинного ЦК України. Водночас у частині третій статті 95 ЦК України (у редакції законопроекту) зазначено, що філії і представництва діють на підставі акта юридичної особи, тобто без уточнення конкретного виду документа. Отже, доцільно узгодити цю термінологію у статтях 95 і 99¹ ЦК України (у редакції законопроекту).

4. Чинний ЦК України не оперує поняттям підприємства як суб'єкта, а лише як об'єкта прав (у розумінні цілісного майнового комплексу). Зважаючи на правову політику поступового виведення підприємств із ринку шляхом їх трансформації в певні організаційно-правові форми та фактично скасування цього виду юридичних осіб у перспективі, сумнівим видається те, що дочірні підприємства будуть введені в оновлений ЦК України, як це впливає із частин другої та четвертої статті 111 ЦК України (у редакції законопроекту). Це не відповідає заявленій у преамбулі дерадянізації законодавства.

5. Частини п'ята та шоста статті 112 ЦК України (у редакції законопроекту) суперечать КУзПБ. Адже в частині першій пропонованої статті 112 ЦК України йдеться про ліквідацію платоспроможної юридичної особи. Натомість у частинах п'ятій і шостій цієї статті уже згадуються ситуації неплатоспроможності. У такому випадку ліквідація юридичної особи на підставі норм ЦК України буде неможливою. Відповідно до вимог частини шостої статті 34 КУзПБ «боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення неплатоспроможності, зокрема якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами або якщо розмір грошових зобов'язань боржника, строк виконання яких настав, перевищує вартість активів боржника, та в інших випадках, передбачених цим Кодексом. Якщо органи управління боржника допустили порушення цих вимог, вони несуть солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів». Отже, ліквідаційна комісія юридичної особи не може здійснити ліквідацію таким чином, щоб у когось із кредиторів залишилися незадоволеними вимоги через відсутність майна у юридичної особи. Ліквідація за відсутності достатнього

майна для повного задоволення вимог кредиторів можлива лише в порядку провадження у справі про банкрутство, визначеному в КУзПБ. Тому частину шосту пропонованої статті 112 ЦК України пропонуємо вилучити, оскільки це предмет регулювання КУзПБ, а сама норма в ЦК України, на нашу думку, створить плутанину, бо не зрозуміло, яка ліквідаційна комісія продає майно, і до якої черговості частина шоста пропонованої статті 112 ЦК України відсилає. Адже ліквідаційна комісія у цьому випадку вже створюється судом у порядку процедури банкрутства, і черговість діє відповідно до статті 64 КУзПБ. Крім того, вважаємо, що потребує вилучення із частини п'ятої статті 112 ЦК України (у редакції законопроекту) фраза «а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними».

III. Висновок

Прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги першої» (реєстр. № 14056 від 21.09.2025) вважаємо доцільним та актуальним, оскільки запропоновані ним зміни відповідають сучасному рівню розвитку приватних відносин і сприятимуть кращій реалізації й захисту прав людини, а також інтеграції України до Європейського Союзу. Висловлені пропозиції, на нашу думку, сприятимуть покращенню якості законопроекту.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*